

Odile

PARIJS, FEBRUARI 1939

Getallen zweefden als sterren rond mijn hoofd. 823. Die getallen waren de sleutel tot een nieuw leven. Sterrenstelsels van hoop. 841. 's Avonds laat in mijn slaapkamer, 's ochtends wanneer ik croissants ging halen, vormde reeks na reeks – 810, 840, 890 – zich voor mijn ogen. Ze vertegenwoordigden vrijheid, de toekomst. Naast die getallen bestudeerde ik de geschiedenis van bibliotheken, helemaal terug tot aan de zestiende eeuw. In Engeland, terwijl Hendrik de Achtste het druk had met het afhakken van de hoofden van zijn vrouwen, was onze koning François bezig met het moderniseren van zijn bibliotheek, die hij openstelde voor studenten. Zijn koninklijke collectie vormde het begin van de Bibliothèque Nationale. Op dit moment, gezeten aan het bureau in mijn slaapkamer, bereidde ik me voor op mijn sollicitatiegesprek bij de American Library in Paris en nam ik mijn aantekeningen nog een laatste keer door: opgericht in 1920; de eerste in Parijs die het publiek toegang bood tot de collectie; abonnees uit meer dan dertig landen, van wie een kwart uit Frankrijk. Ik klampte me aan die feiten en getallen vast, in de hoop dat ze me vakkundig zouden laten overkomen bij de directrice.

Met kordate stappen verliet ik ons familieappartement en liep ik de met roet overdekte Rue de Rome op, tegenover treinstation Saint-Lazare, waar locomotieven rook ophoestten. De wind rukte aan mijn haren en ik bleef stilstaan om een paar losse lokken weg te stoppen onder mijn baret. In de verte zag ik de matzwarte koepel van de kerk van Saint-Augustin. Godsdienst, 200. Oude Testament, 221. En het Nieuwe Testament? Ik wachtte, maar het nummer kwam niet in mijn hoofd op. Ik was zo nerveus dat ik eenvoudige feiten vergat. Ik haalde mijn notitieboekje uit mijn handtas. O ja, 225. Natuurlijk.

Mijn favoriete onderdeel van de bibliotheekopleiding was het Dewey Decimale Classificatiesysteem. Het werd in 1873 bedacht door de Amerikaanse bibliothecaris Melvil Dewey en maakte gebruik van tien categorieën om bibliotheekboeken op onderwerp in te delen. Alles had een nummer, zodat iedere lezer elk boek in elke bibliotheek kon vinden. Zo was Maman dol op 648 (huishouden). Papa wilde het niet toegeven, maar hij was een groot liefhebber van 785 (kamermuziek). Mijn tweelingbroer was meer een 636.8-type, terwijl ik de voorkeur gaf aan 636.7 (respectievelijk katten en honden).

Ik bereikte de *grand boulevard*, waar de stad binnen één huizenblok zijn arbeidersklassenmantel afwierp en zich in een nertsjas hulde. De scherpe stank van kolen vervloog en maakte plaats voor de honingachtige jasmijngeur van Joy, gedragen door vrouwen die zich vergaapten aan de etalages met jurken van Nina Ricci en groenlederen handschoenen van Kislav. Verderop baande ik me een weg tussen musici door die uit de winkel stapten waar verkreukelde bladmuziek werd verkocht, langs het barokke gebouw met de blauwe deur, en sloeg ik de hoek om, een smal zijstraatje in. Ik kende de weg op mijn duimpje.

Ik was dol op Parijs, een stad met geheimen. Net als boekomslagen, sommige van leer, andere van stof, leidde elke deur in Parijs naar een onverwachte wereld. Een binnenplaats kon een

kluit fietsen bevatten of een struise conciërge, gewapend met een bezem. In het geval van de American Library in Paris bood de enorme houten deur toegang tot een geheime tuin. Het witte kiezelpad, aan één kant geflankeerd door petunia's en aan de andere kant door een grasveld, leidde naar het imposante gebouw met de natuurstenen gevel. Ik stapte over de drempel, onder Franse en Amerikaanse vlaggen door die gebroederlijk naast elkaar wapperden, en hing mijn jas op aan de gammele kapstok. Ik ademde de heerlijkste geur ter wereld in – een melange van de mosachtige geur van stoffige boeken en knisperend krantenpapier – en had het gevoel alsof ik was thuisgekomen.

Ik was een paar minuten te vroeg voor mijn gesprek, dus maakte ik een omtrekkende beweging om de uitleenbalie heen, waar de immer vriendelijke bibliothecaris naar abonnees luisterde ('Waar kan ik in Parijs een goede biefstuk eten?' vroeg een mij onbekende man met cowboylaarzen aan. 'Waarom moet ik een boete betalen als ik het boek niet eens heb uitgelezen?' vroeg de humeurige Madame Simon geërgerd), en betrad de stilte van de knusse leeszaal.

Aan een tafel vlak bij de openslaande deuren zat professor Cohen de krant te lezen, met een parmantige pauwenveer in haar wrong gestoken; Mr. Pryce-Jones was verdiept in de *Time* terwijl hij trekjes van zijn pijp nam. Normaal gesproken zou ik hen hebben begroet, maar ik was nerveus voor mijn sollicitatiegesprek en zocht toevlucht bij mijn favoriete deel van de boekencollectie. Ik vond het heerlijk om omringd te zijn door verhalen, sommige zo oud als de wereld, andere pas een maand geleden uitgegeven.

Ik bedacht opeens dat ik wel een roman voor mijn broer kon uitzoeken. Het gebeurde steeds vaker, op elk willekeurig uur van de nacht, dat ik wakker werd van zijn getik op de schrijfmachine. Als Rémy geen artikelen schreef over hoe Frankrijk vluchtelingen moest helpen die door de burgeroorlog uit Spanje waren verdreven, hield hij vol dat Hitler Europa zou bezetten, net zoals hij een

deel van Tsjecho-Slowakije had bezet. Het enige wat Rémy zijn zorgen – of liever gezegd: andermans zorgen – kon doen vergeten was een goed boek.

Ik liet mijn vingers over de ruggen glijden. Ik koos een boek uit en sloeg het open op een willekeurige bladzijde. Ik beoordeelde een boek nooit aan de hand van het begin van het verhaal. Dat deed me denken aan het eerste en laatste romantische afspraakje dat ik ooit had gehad en waarbij we allebei iets te stralend lachten. Nee, ik sloeg het ergens in het midden open, waar de schrijver niet probeerde me te imponeren. ‘Er zijn duisternissen in het leven en er zijn lichten,’ las ik. ‘Jij bent een van de lichten, het licht van alle lichten.’ *Oui. Merci*, Mr. Stoker. Dat is wat ik tegen Rémy zou willen zeggen als ik de kans had.

Nu was ik bijna te laat. Ik haastte me naar de balie, waar ik het kaartje tekende en *Dracula* in mijn tas liet glijden. De directrice stond me op te wachten, met haar kastanjebruine haar zoals altijd opgestoken in een wrong en met een zilveren pen tussen haar vingers.

Iedereen had wel eens van miss Reeder gehoord. Ze schreef artikelen voor kranten en imponeerde op de radio door iedereen uit te nodigen naar de bibliotheek te komen – studenten, leraren, soldaten, buitenlanders en Fransen. Ze bleef erbij dat hier plek was voor iedereen.

‘Ik ben Odile Souchet. Het spijt me dat ik zo laat ben. Ik was te vroeg en toen sloeg ik een boek open...’

‘Lezen is gevaarlijk,’ zei miss Reeder met een begripvolle glimlach. ‘Laten we naar mijn kantoor gaan.’

Ik volgde haar de leeszaal door, waar abonnees in keurige pakken hun kranten lieten zakken om de befaamde directrice beter te kunnen bekijken, de wenteltrap op en via een gang in de heilige ‘Alleen voor personeel’-vleugel naar haar kantoor, dat naar koffie rook. Aan de muur hing een grote luchtfoto van een stad, met huizenblokken als een schaakbord, zo heel anders dan

de kronkelende straten van Parijs.

Ze merkte mijn interesse op en zei: 'Dat is Washington, D.C.. Ik heb bij de Library of Congress gewerkt.' Ze gebaarde dat ik moest gaan zitten en nam zelf plaats achter haar bureau, dat overdekt was met papieren – een aantal ervan probeerde aan het postbakje te ontsnappen, andere werden op hun plaats gehouden door een perforator. Op de hoek stond een glanzende zwarte telefoon. Naast miss Reeder lag een stapel boeken op een stoel. Ik ontwaarde romans van Isak Dinesen en Edith Wharton. In elk ervan nodigde een boekenlegger – of eigenlijk een felgekleurd lint – de directrice uit terug te keren.

Wat voor soort lezer was miss Reeder? In tegenstelling tot mij zou ze een boek nooit opengeslagen op zijn kop neerleggen bij gebrek aan een boekenlegger. Ze zou ze nooit op een stapeltje onder haar bed leggen. Ze las vijf boeken tegelijk. Een boek in haar tas voor tijdens busritten door de stad. Eentje waar een goede vriend haar mening over had gevraagd. Een ander waar niemand iets over te weten zou komen, een heimelijk genoeg voor een regenachtige zondagmiddag...

'Wie is je favoriete schrijver?' vroeg miss Reeder.

Wie is je favoriete schrijver? Een onmogelijke vraag. Hoe kon iemand er maar ééntje kiezen? Mijn tante Caro en ik hadden zelfs categorieën bedacht – dode schrijvers, levende, buitenlandse, Franse, enzovoort – om geen keuze te hoeven maken. Ik dacht aan de boeken in de leeszaal die ik zo-even had aangeraakt, boeken die mij hadden geraakt. Ik bewonderde de denkwijze van Ralph Waldo Emerson: *Ik ben niet eenzaam wanneer ik lees en schrijf, ook al is er niemand bij me*, maar ook die van Jane Austen. Hoewel de schrijfster in de negentiende eeuw leefde, was de situatie voor veel vrouwen van nu nog steeds hetzelfde: hun toekomst werd bepaald door met wie ze trouwden. Drie maanden geleden, toen ik mijn ouders liet weten dat ik geen echtgenoot nodig had, snoof Papa en nam vervolgens elke zondag een andere onderge-

schikte van zijn werk mee voor de lunch. Net als de kalkoen die Maman opbond en met peterselie bestrooide, diende Papa hen een voor een op een presenteerblad op: 'Marc heeft nog nooit een dag werk verzuimd, zelfs niet toen hij griep had!'

'Je leest toch zeker wel?'

Papa betichtte me er vaak van dat mijn mond sneller werkte dan mijn hersenen. In een vlaag van frustratie gaf ik antwoord op miss Reeders eerste vraag.

'Mijn favoriete dode schrijver is Dostojevski, omdat zijn personage Raskolnikov me aanspreekt. Hij is niet de enige die iemand de kop in wil slaan.'

Stilte.

Waarom had ik geen normaal antwoord gegeven, zoals Zora Neale Hurston, mijn favoriete levende schrijfster?

'Het was een eer u te ontmoeten.' Ik liep naar de deur, in de wetenschap dat het sollicitatiegesprek voorbij was.

Terwijl mijn vingers naar de porseleinen deurknop gingen, hoorde ik miss Reeder zeggen: 'Stort je roekeloos in het leven; wees niet bang – de stroming zal je naar de oever voeren en je weer veilig met beide benen op de grond zetten.'

Mijn favoriete passage uit *Crime and Punishment*. 891.73. Ik draaide me om.

'De meeste kandidaten noemen Shakespeare als hun favoriet,' zei ze.

'De enige schrijver met zijn eigen Dewey Decimale boekcode.'

'Sommigen noemden *Jane Eyre*.'

Dat zou een normaal antwoord zijn geweest. Waarom had ik niet 'Charlotte Brontë' gezegd, of welke Brontë dan ook? 'Ik ben ook dol op Jane. De gezusters Brontë hebben dezelfde boekcode – 823.8.'

'Maar jouw antwoord beviel me.'

'Echt waar?'

'Je zei wat je voelde, niet wat je dacht dat ik wilde horen.'

Dat was waar.

‘Wees niet bang om anders te zijn.’ Miss Reeder boog zich naar voren. Haar blik – intelligent, vast – ontmoette de mijne. ‘Waarom wil je hier werken?’

Ik kon haar de ware reden niet vertellen. Die zou vreselijk klinken. ‘Ik heb het Dewey-systeem uit mijn hoofd geleerd en haalde tien op de bibliotheekopleiding.’

Ze wierp een blik op mijn sollicitatiebrief. ‘Je cijferlijst is indrukwekkend. Maar je hebt mijn vraag niet beantwoord.’

‘Ik ben lid van deze bibliotheek. Ik ben dol op Engels...’

‘Dat is duidelijk,’ zei ze met een teleurgestelde ondertoon in haar stem. ‘Bedankt voor je tijd. We zullen je onze beslissing over een paar weken laten weten. Ik zal je even uitlaten.’

Toen ik weer op de binnenplaats stond, slaakte ik een gefrustreerde zucht. Misschien had ik eerlijk moeten bekennen waarom ik deze baan wilde.

‘Wat is er, Odile?’ vroeg professor Cohen. Ik ging graag naar haar zeer drukbezochte serie lezingen over Engelse literatuur in de American Library. Met haar eeuwige paarse sjaal om maakte ze intimiderende boeken als *Beowulf* toegankelijk, en haar lezingen waren levendig, met een vleugje scherpe humor. Wolken van een schandelijk verleden kolkten in haar kielzog als de zweem van seringen in haar parfum. Ik had gehoord dat *Madame le professeur* oorspronkelijk uit Milaan kwam. Een prima ballerina die haar sterrenstatus (en haar saaie echtgenoot) achter zich liet om een geliefde te volgen naar Brazzaville. Toen ze – in haar eentje – terugkeerde naar Parijs, studeerde ze aan de Sorbonne, waar ze, net als Simone de Beauvoir, slaagde voor *l’agrégation*, het nagenoeg onhaalbare staatsexamen, om op het hoogste niveau te kunnen lesgeven.

‘Odile?’

‘Ik heb mezelf voor schut gezet tijdens mijn sollicitatiegesprek.’

‘Een slimme jonge vrouw als jij? Heb je miss Reeder verteld dat je nog nooit een van mijn lezingen hebt overgeslagen? Waren al mijn studenten maar zo plichtsgetrouw!’

‘Ik heb er niet aan gedacht dat te vermelden.’

‘Schrijf alles wat je haar wilt vertellen in een bedankbriefje.’

‘Ze kiest mij toch niet.’

‘Het leven is een gevecht. Je moet knokken voor wat je wilt.’

‘Ik weet eigenlijk niet...’

‘Nou, ik wel,’ zei professor Cohen. ‘Denk je dat die ouderwetse mannen aan de Sorbonne mij zonder slag of stoot hebben aangenomen? Ik heb verdomd hard gewerkt om hen ervan te overtuigen dat een vrouw zeer goed in staat is om les te geven aan de universiteit.’

Ik keek op. In eerste instantie had ik alleen de paarse sjaal van de professor opgemerkt. Nu zag ik haar staalharde ogen.

‘Volhardend zijn is geen slechte eigenschap,’ vervolgde ze, ‘hoewel mijn vader altijd klaagde dat ik het laatste woord moest hebben.’

‘De mijne ook. Hij noemt me “meedogenloos”.’

‘Maak gebruik van die eigenschap.’

Ze had gelijk. In mijn lievelingsboeken gaven de heldinnen nooit op. Het was geen slecht idee van professor Cohen om mijn gedachten op papier te zetten. Schrijven was makkelijker dan een persoonlijk gesprek. Ik kon dingen doorstrepen en opnieuw beginnen, honderd keer als dat nodig was.

‘U hebt gelijk...’ zei ik tegen haar.

‘Natuurlijk heb ik dat! Ik zal de directrice laten weten dat je tijdens mijn lezingen altijd de beste vragen stelt, maar jij bent degene die moet volharden.’ En met een zwaai van haar sjaal beende ze de bibliotheek binnen.

Hoe ontmoedig ik ook was, er was altijd wel iemand in deze bibliotheek die me een hart onder de riem stak. De American Library was meer dan stenen en boeken; de mensen die zich er-

bij betrokken voelden waren het cement. Ik had tijd in andere bibliotheken doorgebracht, met hun harde houten stoelen en hun beleefde *'Bonjour, mademoiselle. Au revoir, mademoiselle.'* Er was niets mis met die *bibliothèques*, maar het ontbrak er aan de kameraadschap van een hechte gemeenschap. De American Library voelde aan als thuis.

'Odile! Wacht!' Het was Mr. Pryce-Jones, de gepensioneerde Engelse diplomaat met zijn vlinderdasje met paisleymotief, gevolgd door catalogiseerder Mrs. Turnbull met haar scheve blauwgrijze pony. Professor Cohen moest hun hebben verteld hoe ontmoedigd ik me voelde.

'Niets is ooit verloren.' Hij gaf een onhandig klopje op mijn rug. 'Je weet de directrice vast voor je te winnen. Maak gewoon een lijstje met je argumenten, net zoals een diplomaat die zijn vak ook maar een beetje verstaat dat zou doen.'

'Hou op met dat kind zo in de watten te leggen!' zei Mrs. Turnbull tegen hem. Toen wendde ze zich tot mij: 'In mijn geboortestad Winnipeg zijn we gewend aan rampspoed. Het maakt ons tot wie we zijn. Winters met temperaturen van min veertig, maar ons hoor je niet klagen, in tegenstelling tot Amerikanen...' Ze herinnerde zich opeens waarom ze naar buiten was gestapt – de kans om iemand de les te lezen – en stak een knokige vinger op voor mijn neus. 'Verman je, en neem geen genoegen met een afwijzing!'

Met een glimlach besepte ik dat thuis een plek was waar geen geheimen bestonden. Maar ik glimlachte. Dat was in elk geval iets.

Terug in mijn slaapkamer, niet langer nerveus, schreef ik:

Geachte miss Reeder,

Ik wil u hartelijk bedanken voor uw uitnodiging om deze functie te bespreken. Ik vond het ontzettend fijn om een sollicitatiegesprek met u te mogen voeren. Deze biblio-

theek betekent meer voor me dan elke andere plek in Parijs. Toen ik klein was, nam mijn tante Caroline me altijd mee naar het voorleesuurkje. Door haar ben ik Engels gaan studeren en verliefd geworden op deze bibliotheek. Hoewel mijn tante niet meer in leven is, blijf ik haar opzoeken in de American Library in Paris. Ik sla boeken open op de insteekhoesjes achterin, in de hoop haar naam op het kaartje te zien staan. Door dezelfde romans te lezen als zij, krijg ik het gevoel dat ze nog dicht bij me is.

De bibliotheek is mijn toevluchtsoord. Ik vind er altijd wel een hoekje voor mij alleen tussen de boeken, om te lezen en te dromen. Ik wil ervoor zorgen dat iedereen die kans krijgt, vooral de mensen die zich anders voelen dan anderen en een plekje nodig hebben waar ze zich thuis voelen.

Ik ondertekende met mijn naam en besloot daarmee mijn sollicitatie.